

FEMİNİST SİNEMANIN HARİTASI: ULUSLARARASI KADIN FİLM FESTİVALLERİNİN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

THE MAP OF FEMINIST CINEMA: A BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF INTERNATIONAL WOMEN'S FILM FESTIVALS

Buse Mete Baydur¹

ÖZ

Bu çalışma, 1990-2025 yılları arasında dünya genelinde kadın film festivalleri üzerine yapılan akademik çalışmaları bibliyometrik yöntemle incelemektedir. Çalışmanın amacı kadın film festivallerinin tarihsel gelişimini, yıllık bilimsel üretimi, en ilgili kurumları, kaynakların potansiyelini, çalışmaların coğrafi dağılımı gibi değişkenleri inceleyerek akademik alandaki değişimi ortaya koymaktır. Çalışmada Web of Science ve Scopus veri tabanlarından elde edilen veriler Rstudio programındaki Bibliometrix yazılımı kullanılarak analiz edilmiştir. Bulgular 1990'lerden itibaren az sayıda araştırmacının katkısıyla dalgalı bir gelişim çizgisi izlediğini ortaya koymaktadır. 1990'lar ve 2000'lerin başında kurumsal katkılar oldukça sınırlı olduğu, belirli üniversite veya yayıncıların alanda sürekli bir üretim hattı oluşturmadığı görülmektedir. Coğrafi olarak sınırlı fakat zamanla çeşitlenen bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Erken dönemlerde üretimin ağırlıklı olarak birkaç Batı ülkesinde yoğunlaştığı, özellikle Avrupa ve Kuzey Amerika merkezli bir literatür olduğu anlaşılmaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde, bu bibliyometrik inceleme, feminist film çalışmaları alanının tarihsel olarak köklü ama sınırlı bir literatüre sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Alanda yeni yönelimlerin, özellikle dijital medya, çevrimiçi feminist aktivizm ve transnasyonal kadın temsilleri gibi konulara doğru genişlemesi beklenmektedir. Bu bağlamda, ilerleyen yıllarda yapılacak çalışmaların disiplinlerarası yaklaşımlar ve uluslararası işbirlikleriyle desteklenmesi önerilmekte; alanın hem akademik görünürlüğünü hem de toplumsal etkisini artırması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Kadın Film Festivali, Feminizm, Bibliyometrik Analiz

ABSTRACT

This study examines the body of academic research on women's film festivals worldwide between 1990 and 2025 using a bibliometric approach. The aim of the study is to reveal changes in the academic field by analyzing variables such as the historical development of women's film festivals, annual scientific production, leading institutions, source dynamics, and the geographical distribution of publications. Data retrieved from the Web of Science and Scopus databases were analyzed using the Bibliometrix package in the RStudio environment. The findings indicate that the literature has followed a fluctuating development trajectory since the early 1990s, shaped by the contributions of a relatively small number of scholars. During the 1990s and early 2000s, institutional contributions were notably limited, and no specific universities or publishers succeeded in establishing a sustained line of academic production in the field. The results also reveal a geographically constrained yet gradually diversifying structure, with early research predominantly concentrated in a small number of Western countries, particularly in Europe and North America. Overall, this bibliometric analysis demonstrates that feminist film studies related to women's film festivals constitute a historically grounded yet quantitatively limited body of literature. It is anticipated that future research directions will increasingly expand toward emerging themes such as digital media, online feminist activism, and transnational representations of women. In this context, it is recommended that future studies be supported by interdisciplinary approaches and international collaborations in order to enhance both the academic visibility and the societal impact of the field.

Keywords: Gender, Women's Film Festival, Feminism, Bibliometric Analysis

¹ İnönü Üniversitesi, İletişim Fakültesi, buse.mete@gmail.com, ORCID ID: 0009-0007-0588-211X

Sorumlu yazar / Corresponding Author: Buse Mete Baydur, **e-posta:** buse.mete@gmail.com,

Gönderilme / Submitted: 13.10.2025 **Kabul / Accepted:** 15.06.2026

1. GİRİŞ

Kadın film festivallerinin ortaya çıkışı kadın hareketinde bir dönüm noktası olarak değerlendirilebilir. Aralarında birtakım farklılıklar olmasına rağmen 1970'lerden bu yana bu festivallerin amacı kadınlara görünür olmalarını sağlayan bir platform oluşturmaktır. Zira Cahiers du cinéma tarafından 2008 yılında hazırlanan tüm zamanların en iyi 100 film listesinde tek bir kadın yönetmenin olmaması kadınların film endüstrisinde görünür olmaya ne kadar ihtiyacı olduğunu bir göstergesidir (Filmdetail, 2008). Bu organizasyonlar sayesinde kadınlar yönetmeniyle, organizatörüyle, film yapımcılarıyla film ve medya yapımında kendilerinin de var olduğu mesajını vermektedir denilebilir. Kadın film festivallerinin çoğunda kadınlara dair farklı temalar yer almaktadır. Bunlardan bazıları; kadın cinselliği, ev içi şiddet, annelik ya da kariyer gibi konulardır. Festivallerin bu temaları ekrana taşınması ve geniş kitlelere sunması hem toplumun bilinçlenmesi hem de birtakım tabuların konuşulabilir hale gelmesini de sağlamaktadır. Bu bakımdan kadın film festivallerinin hem kadınlara küresel film endüstrisinde alan açtığı hem de bir nevi toplumsal eğitim aracı olarak hizmet ettiği söylenebilir. Tüm bunların yanı sıra belirli temalar yahut sanat ürünleri aracılığıyla aynı deneyimleri paylaşan, toplum dışına itilmiş ya da temsil edilmeyen kadın gruplarının bir araya gelerek karşılaştıkları benzer sorunları kolaylaştırmaları, meseleleri tartışmaları bilgi ve duygu alışverişinde bulunmaları da son derece önemlidir. Tüm bunlar bir arada düşünüldüğünde hem kadın hareketi ve toplumsal cinsiyet eşitliği bakımından hem de sinefeminizm¹ bakımından

kadın film festivalleri son derece önemli bir yer tutmaktadır.

Yapılan alan yazın taramasında dünya literatüründe kadın film festivalleri üzerine yapılan çalışmaların diğer festival türlerine nazaran çok daha az çalışıldığı görülmüştür (Film Festival Research Network, 2025; Loist ve de Valck, 2010). Türkçe literatürde yalnızca iki akademik çalışmaya rastlanmıştır. Bunların her ikisi de yüksek lisans tezidir. Bunlardan ilki Akari (2016) tarafından hazırlanan yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada Akari (2016) Türk sinemasındaki kadın temsilini Uluslararası Gezici FİLM-MOR Kadın Filmleri Festivali ve FİLMOR kooperatifi üzerinden ele almaktadır. Diğer çalışma ise Akgül (2019) tarafından hazırlanan yüksek lisans tezidir. Akgül (2019) Türkiye'deki 'kadın filmi' olgusunu Uluslararası Gezici Filmmor Kadın Filmleri Festivali ve Uçan Süpürge Uluslararası Kadın Filmleri Festivali üzerinden değerlendirmektedir. Bu bakımdan akademik literatürde bu konuda bir boşluk olduğu aşikârdır. Bu çalışma, kavramsal çerçevesinde kadın film festivallerinin gelişimini, feminist söyleme katkılarını ve Türkiye'de kapladığı alanı incelemekte; 1990-2025 yılları arasında dünya genelinde kadın film festivalleri üzerine yapılan akademik çalışmaları bibliyometrik yöntemle analiz etmektedir.

2. KADIN FİLM FESTİVALLERİNİN DOĞUŞU, GELİŞİMİ VE FEMİNİST SÖYLEME KATKILARI

Uluslararası film festivalleri çağdaş dünya sineması açısından oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Uluslararası bir film kültürünün oluşması, seyirciler ve film yapımcıları açısından son derece anlamlıdır. Bu sayede dünyanın neredeyse

¹ Feminist sinema: 1960'ların sonlarında Batı'da "ikinci dalga" feminizmin yükselişiyle birlikte Avrupa ve Kuzey Amerika'da ortaya çıkan ve daha sonra ana akım sinema dışındaki diğer alanlarla melezleşen, çok çeşitli, ticari olmayan, düşük bütçeli amatör ve/veya

her tarafındaki insanlar bambaşka ülkelerdeki filmlere ulaşabilmektedir. Bu festivallerde sanat sineması, deneysel sinema, karşı sinema gibi türlere yer verilmesi ana akım film endüstrisinin ticari kaygılarla seyirciye sunmadığı filmlere ulaşılması açısından da dikkate değer bir öneme sahiptir. Uluslararası film festivallerini düzenlemekle görevli bir kuruluş olan Uluslararası Film Yapımcıları Birliği Federasyonu (FIAPF) film festivallerini şu şekilde tanımlamaktadır:

Festivaller büyük bir çoğunluğu düzenleyen ülke dışındaki ülkelerden gelen dünya filmlerini bir araya getirmekte ve bu filmler uluslararası basın ve medya temsillerinin yanı sıra genel halkı da içeren izleyicilerin önünde gösterilmektedir. Önceden belirlenmiş bir şehirde yılda bir veya iki yılda bir olmak üzere sınırlı bir süre için gerçekleştirilen bir etkinliktir (Fiapf, 2023).

Tarihsel olarak, film festivalleri sinemanın bir sanat formu olarak konsolidasyonu ile birlikte ortaya çıkmıştır. 1932’de Venedik’te kurulan Mostra Internazionale d’arte Cinematografica, kültürel ve ulusal temsili teşvik etmek amacıyla organize edilen ilk uluslararası film festivali olarak kabul edilmektedir (de Valck, 2007). İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde, Festival de Cannes ve Internationale Filmfestspiele Berlin gibi festivaller, daha geniş jeopolitik dinamikleri ve Avrupa’daki kültürel diplomasinin yeniden yapılandırılmasını yansıtacak şekilde düzenlenmiştir (Elsaesser, 2019). Zamanla festivallerin kapsamı çeşitlenmiş ve bağımsız, tematik ve kimlik temelli festivaller de öncakilere dâhil olarak kapsamı genişlemiştir. Film festivalleri küresel film endüstrisinde önemli düğüm noktaları olarak tanımlanabilir. Gösterimlerin ötesinde festivaller filmlerin satın alındığı, satıldığı, finanse edildiği ve dağıtıldığı pazar yerleri olarak da işlev görmektedirler. Cannes’daki Marché du Film gibi etkinlikler- ki akademik literatürde Marché du Film film festivallerinin ekonomik

ve endüstriyel işlevlerinin kurumsallaşmış bir örneği olarak ele alınmaktadır, festivallerin kültürel sermayenin dolaşımına nasıl katkıda bulunduğunu ve küresel film ekonomilerini nasıl şekillendirdiğini göstermektedir (Rüling ve Pedersen, 2010). Festivaller ayrıca turizm, istihdam ve uluslararası görünürlük yoluyla ev sahibi şehirler için önemli bir ekonomik etki yaratarak, onları kentsel markalaşma ve kültürel ekonominin araçları olarak da konumlandırmaktadır (Quinn, 2005). Sonuç olarak, festivaller sanatsal değerler ile ticari zorunluluklar arasında denge kuran melez bir konumda bulunmaktadır denilebilir. Film festivallerinin politik boyutu da son derece önemlidir. Festivaller genellikle kültürel diplomasi ve yumuşak güç için bir arena görevi görmektedir denilebilir. Program seçimleri, ödüller ve jüriler politik değerleri ve kurumsal gündemleri yansıtmakla beraber sadece egemen anlatıları pekiştirmekle kalmaz aynı zamanda onlara meydan da okuyabilir (Wong, 2011). Üstelik festivaller, özellikle belgesel ve bağımsız sinema aracılığıyla, marjinalleştirilmiş seslere ve politik açıdan hassas konulara görünürlük sağlamaktadır (de Valck, Kredell ve Loist, 2016). Film festivalleri tarihsel gelişmeler, ekonomik yapılar ve siyasi bağlamlar tarafından şekillendirilen çok yönlü kurumlar olarak ele alınabilir. Sanat ve ticaret, kültür ve iktidar arasında arabuluculuk yapmasının yanı sıra küresel değişikliklere yanıt olarak misyonlarını sürekli olarak yeniden tanımlamakta oldukları anlaşılmaktadır. Bu nedenle, film festivalleri çağdaş sinema ve kültürel üretimi anlamak için kritik öneme sahip mekanlar olarak değerlendirilebilir.

İlk Uluslararası kadın filmleri festivali Haziran 1972’de New York’ta düzenlenmiştir. Uzun metrajlı filmler, kısa filmler, belgeseller, feminist avangart filmler ve kadınlar tarafından yönetilen tarihi filmleri içeren zengin bir programa sahiptir (Fischer, 2016, s. 223-240). Avrupa’da

kadın yönetmenlere adanmış ilk etkinlik ise iki ay sonra, Ağustos 1972’de, Edinburgh International Film Festival kapsamında Laura Mulvey, Claire Johnston ve Lynda Miles tarafından ortaklaşa düzenlenmiştir. Mary Ann Doane’un 1984 tarihli kronolojisinde belirtildiği gibi, 1972 feminist sinematografik kültür için çok önemli bir yıldır. Kadın film festivallerinin doğuşunun yanı sıra o yıl Women and Film dergisinin ilk sayısı çıkmıştır ve Film Comment dergisinde kadın yönetmenlerin filmografisi yayınlanmıştır (Rich, 1998). Birkaç yıl içinde kadın film festivalleri, Kanada (Toronto, 1973), Almanya (Berlin, 1973) ve Fransa (Paris, 1974) gibi birçok Batılı ülkenin yanı sıra İran (Tahran, 1975) gibi Batılı olmayan ülkelere de başarıyla yayılmıştır. Bu dönem, de Valck’in (2007) film festivalleri tarihinin ‘ikinci aşaması’ olarak tanımladığı döneme tekabül etmektedir.

Kadın film festivallerinin formatı 1970’lerdeki başlangıcından bu yana gelişmiş ve genişlemiştir. Kadın film festivalleri 1970’lerin başında ve ortasında Kuzey Amerika ve Avrupa’nın dört bir yanında filizlenirken, bunların çoğu tek seferlik etkinlikler olarak kalmıştır. Fransa’daki Musidora Festival International de Films de Femmes, New York’taki New York International Women Festival ve Almanya’daki Das Erstes Internationale Frauenfilm Seminar dışında, bu ilk kadın film festivalleri tekrarlanmamıştır ve bunun pek çok olası nedeni olabilir. Kadın film festivalleri 1970’lerin başından itibaren filizlenmeye başladığında, kadın hareketleri içinde de pek çok çeşikleşme yaşanmaktadır. Kanada’daki Women and Film’e katılan kadınlar arasındaki tartışmalar ve Edinburgh’daki kadın filmleri etkinliklerinde yaşanan hararetli tartışmalar hareket içindeki bölünmelere örnek teşkil etmektedir (Rich, 1998).

Kadın filmleri hareketi ilerledikçe, lezbiyen ve heteroseksüel kadınlar, beyaz olmayan kadınlar

ve beyaz kadınlar, işçi sınıfından kadınlar ve orta sınıftan ve yüksek eğitilmiş kadınlar, şehirli ve kırsal kesimden kadınlar arasında gerilimler yaşanmıştır. Kadınlar, gösterilen filmlerin ne hakkında olması gerektiği ve anlatı filmlerinin mi, deneysel filmlerin mi yoksa belgesel filmlerin mi doğru yol olduğu konusunda anlaşmazlığa düşmüşlerdir. Ayrıca teori ve entelektüel dil kullanımı konusunda da ortak bir görüşe varmamışlardır. Kısacası her iki durumda da bu farklılıklarda uzlaşma sağlanamamıştır ve 1970’lerde kadın film festivalleri düzenleyen pek çok grup ya bölünmüş ya da dağılmıştır (Damien, 2020, s. 21-32). Le Festival international de films de femmes de Créteil nadide bir istisna olarak halen devam eden en eski kadın filmleri festivalidir. 1979 yılında, 1990 yılına kadar festivali yöneten Elisabeth Tréhard tarafından kurulmuştur. 1985 yılından itibaren festival, Paris’in güneydoğusunda yer alan ve o dönemde bile kültürel açıdan oldukça aktif olan Créteil’de düzenlenmektedir (Carocci, 2016, s. 450). Jackie Buet (1996) festivalin ruhunda bir arada var olmaya devam eden iki ana düşünce geleneğini net bir şekilde tanımlamıştır. Bir yanda, kadınların insan olarak ve aynı zamanda toplumun üyeleri olarak var oldukları inancını taşıyan feminist hareket vardır. Diğer yanda ise Fransa’da André Malraux’nun yeniliklerinden bu yana sanat ve halkın bir araya gelmesini destekleyen ve sanatçıların önemini savunan kültürel eylem ortamı bulunmaktadır (Aktaran Carocci, 2016). Le Festival international de films de femmes de Créteil her yıl uzun ve kısa metrajlı filmlerden (kurmaca veya belgesel) oluşan uluslararası bir yarışmanın yanı sıra kadın yönetmenler veya ünlü aktrisler üzerine paralel bölümler, retrospektifler, saygı duruşları ve özel bölümler (‘Otoporte’) düzenlemektedir. Festivalde, gösterimler ve sergilerin yanı sıra, bazıları yıl boyunca okullar, hapishaneler ve kütüphaneleri de kapsayan toplantılar,

performanslar ve çeşitli etkinlikler de düzenlenmektedir (McGill, 2011, s. 282). İlk kadın film festivallerinin kısa ömürlü olmasının tek nedeni anlaşmazlıklar değildir. Birçok festival her şeyden önce aktivist olan kadınlar tarafından düzenlenmiştir ve bu nedenle çoğu zaman da en başından itibaren tekrar eden festivaller olmaları amaçlanmamıştır. Örneğin Edinburgh'daki kadın etkinlikleri, düzenleyicileri tarafından sinema tarihi yazımına ve bir film kanonu inşasına bir müdahale ve dolayısıyla bir akademik aktivizm biçimi olarak düşünülmüştür. Berlin'deki Das Erstes Internationales Frauenfilm- Seminar gibi başka etkinlikler de belirli başka amaçlara hizmet etmiştir. Bu seminer, film gösterimlerini kadın meseleleri ve kadın haklarıyla ilgili eğitimler içerecek şekilde tasarlanmıştır. Her iki örneğin de farklı şehirlerde ve daha sonraki yıllarda devam etkinlikleri olsa da başlangıçta bir konuya dikkat çekme amaçlarını yerine getirdikleri için yıllık olarak aynı formatta tekrarlanmalarına gerek kalmadığı sonucuna varılabilir. 1970'lerin sonuna doğru etkinliklerin azalmasına veya var olanların yinelenmemesine sebep olan muhtemel bir diğer faktör de büyük ölçekli film festivalleri düzenlemenin getirdiği mali yüküdür. Festivallerin bazıları özel fonlara, gönüllü çalışmalara ve bağışlara dayanırken, diğerleri kamu finansmanı almış ya da özel yatırımcılar ve aynı sponsorlar bulmuştur. Ancak, New York'ta kamu fonlarıyla desteklenen New York Women's Video Festival hariç olmak üzere diğer festivaller özel fonlar tükendiği, ücretsiz emek güvencesiz olduğu, siyasi değişimler kamu parasının mevcudiyetini dondurduğu ve özel yatırımcılar veya sponsorlar çok fazla editöryal kontrol talep ettiği için bu kaynaklar sürdürülebilir olmamıştır (Barlow, 2003, s. 2-39). Fon bulunamadığında, bir film festivali düzenlemek teorik olarak mümkün olsa da imkansız yakın derecede zorlaşmaktadır (de Valck, 2007).

1980'lerden itibaren film festivallerinin küresel olarak yayılması ve uluslararası film festivali devrinin başlamasıyla festival olgusunun kapsamlı bir şekilde profesyonelleştiği ve kurumsallaştığı üçüncü bir dönem başlamıştır (de Valck, 2007). 1980'ler ve 1990'larda yeni bir kadın filmleri festivali dalgası ortaya çıkmıştır. Fransa'da Femme Totale Les femmes font leur cinéma (1983) ve Festival International du Film Lesbien et Féministe de Paris (1989) Almanya'da Internationales Frauenfilm Festival (1987), İsviçre'de Internationale Frauenfilmtage Zürich ve Kanada'da St John's International Women's Film Festival (1989), Rocky Mountain Women's Film Festival (1988) gibi festivaller düzenlenmiştir. Avrupa ve Amerika'dan sonra kadın filmleri festivali organizasyonları dünya geneline de yayılmış ve Tayvan (Women Make Waves International Film Festival, 1993), Avustralya (Women's International Film Festival Australia , 1994)) ve Güney Kore'de de (Seoul International Women's Film Festival, 1997) festivaller düzenlenmiştir. 1970'lerde düzenlenen festivallerin aksine, bu festivallerin birçoğu hala varlığını sürdürmektedir. 1980'lerden itibaren kadın film festivalleri daha düzenli ve sürekli hale gelmiş; 1990'lar boyunca da sayıları katlanarak artmıştır. 1990'lar boyunca ve 2000'lerin başlarında birçok kadın filmleri festivali, feminizmin artık geçerli bir siyasi hareket olmadığı yönündeki post-feminist düşünceyle mücadele etmiştir. Ancak 2010'larda feminizme dair meselelerde toplumun bilinç düzeyinde yeniden bir artış görülmüştür. Yeni kadın film festivalleri düzenlenmeye başlanmıştır. Bu yeni festivallerden bazıları somut politik durumlara aktivist tepkilerden doğmuştur. Örneğin; İngiltere, Brighton'da Woman over 50 Film 50 yaşını geçmiş kadınların yer aldığı filmleri göstermektedir. Bu festival yaşlanmayı ve yaşlı kadınların hikayelerini film endüstrisinden çıkarmak iste-

yenlere karşı yapılmıştır (Wofff, 2025). Son yıllarda gelişmekte olan dünya ülkelerinde de kadın film festivallerinde büyük bir artış görülmektedir. Şili’de Femcine ve Kenya’daki Udada Women’s Film Festival gelişmekte olan ülkelerdeki kadın mücadelelerine ve feminist hareketlere yanıt olarak düzenlenen film festivallerine örnek olarak gösterilebilir.

Birçok büyük ölçekli kadın filmleri festivali, uluslararası film festivallerinin yerleşik formatını benimsemiş ve uluslararası bir yarışma, tematik yan dallar ve bir basın akreditasyon sistemi eklemiştir. Daha küçük ölçekli festivaller ise daha çok topluluk ve izleyici odaklıdır ve ağ kurma fırsatları ve ödüller yerine; katılım, tartışma ve atölyelere öncelik vermektedir. Tematik olarak, kadın film festivallerinin geniş bir konu yelpazesi vardır. Bazıları açıkça aktivist ve feminist iken, diğerleri film endüstrisinin ticari yönüne odaklanmaktadır. Almanya’daki Berlin Feminist Film Week gibi kadın hakları konularını ele alan feminist festivaller vardır. Bunlardan bazıları geniş anlamda toplumsal cinsiyet ve cinsellik konularına odaklanırken, New York’ta renkli kadınlar için bir platform sağlayan Reel Sisters gibi bazı festivaller daha spesifik konularla ilgilidir. Paris International Lesbian and Feminist Film Festival ya da San Francisco’daki International Queer Women of Color Film Festival gibi bazı festivallerde feminist hareket ve kadın sineması cinsellik ya da ırk gibi diğer unsurlarla da kesişmektedir. Bazı kadın film festivalleri daha geniş toplumsal kadın sorunlarıyla daha az ilgilenmekte ve film endüstrisinde çalışan kadınları yükseltmeye ve desteklemeye odaklanmaktadır. Kanada’daki St. John’s International Women’s Film Festival gibi festivaller film yapımcısı katılımcılarına eğitim ve ağ kurma fırsatları sunarken, ABD’deki California Women Film Festival ya da Bentonville Film Festival gibi festivaller neoliberal film endüstrisi

bağlamında kadın çalışmalarını desteklemektedir. Uçan Süpürge Uluslararası Kadın Filmleri Festivali ise Türkiye’nin ilk kadın filmleri festivalidir. 1998’den bu yana festivallerini düzenlemektedir. Ayrıca Cannes, Berlin, Rotterdam gibi dünyanın en önemli festivallerine jüri gönderen FIPRESCI jürisine sahip Türkiye’deki ilk kadın filmleri festivali olma ayrıcalığına da sahiptir. Kadın yönetmenlerin filmlerinin gösteren bir festival olarak her yıl dünya çapında kadın yönetmenleri ve oyuncularını davet ederek Türkiye’de Kadın Yönetmen ve Yapımcılar Buluşmaları’nı gerçekleştirmiştir. Bu sayede, bu alanda çalışan kadınlar arasında bir iletişim ağı kurmaya, iletişimde iş birliklerini güçlendirmeye ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda eğitimler vermeye devam etmektedir (Uçan Süpürge Vakfı, 2023). Festival her yıl belirlenen tema çerçevesinde kadın sinemacıların imzasını taşıyan ulusal ve uluslararası uzun metraj, belgesel ve kısa filmleri izleyicilerle buluşturmaktadır. Uluslararası Filmmor Gezici Kadın Filmleri Festivali 2002’den bu yana sinemada, medyada ve her alanda cinsiyet eşitliği için düzenlenmektedir. Bir sivil toplum örgütü olan ve kadınların kurduğu ve yürüttüğü bir organizasyon olan FİLMOR 4. Film festivalinde GEZİCİ sıfatını almıştır. 5. film festivalinde ise organizasyon ve festival uluslararası boyuta taşınmıştır. Festival, yarışmaların yanı sıra sinema, fotoğraf, film okuma ve tasarım atölyeleri düzenlemektedir. Uluslararası Kadın Yönetmenler Festivali kadın sinemacıları ve sektörün kadın emekçilerini bir araya getirerek, kadın yönetmenleri ve filmlerini daha görünür kılmayı hedeflemektedir. Kadınların hem Türkiye’de hem de küresel sinema endüstrisinde göz ardı edildiğinin düşünülmesi festivalin çıkış noktasını oluşturmaktadır. Uluslararası Kadın Yönetmenler Festivali kadın yönetmenleri destekleyerek topluma yeni bir bakış açısı kazandırmayı ve genç kadın yönetmenlerinin önünün açılmasını hedeflemektedir. (Kadın

Yönetmenler Festivali, 2024). Genel olarak bu festivallerin boyutları, prosedürleri, programları, hedefleri ve etkileri bakımından çok çeşitli olduğu, homojen bir yapıya sahip olmadığı anlaşılmaktadır. Le Festival International de films de femmes de Créteil’de olduğu gibi bazılarının yarışma bölümü vardır. Bazıları belirli türlere, belirli film yapım biçimlerine veya filmlerin coğrafi kökenlerine odaklanmıştır. Bazı festivaller kamu fonlarıyla veya şirketler tarafından desteklenmektedir. Bazı festivaller kadın yönetmenlere adanmıştır, bazıları ise kadınlar hakkında hikayeler anlatan filmlere adanmıştır. Bunlardan sadece birkaçı ‘feminist’ olarak etiketlenmiştir (Carocci, 2016). Kısacası kadın film festivallerinin başlangıcından itibaren, kadınlık temasının bir festivalden diğerine önemli ölçüde değiştiği anlaşılmaktadır.

3. YÖNTEM

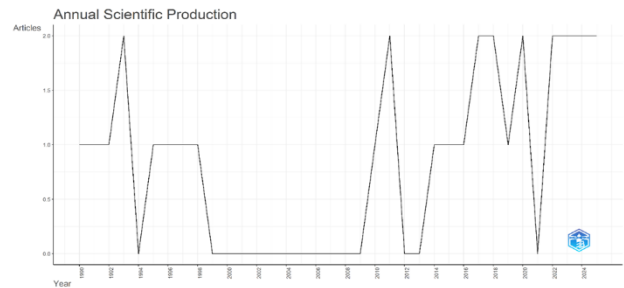
Bu çalışma, kadın film festivalleri alanındaki bilimsel üretimi incelemek amacıyla RStudio ortamında bibliometrix yazılımı kullanılarak gerçekleştirilmiştir (Aria ve Cuccurullo, 2017). Bibliometrix, bibliyometrik verilerin analizine yönelik kapsamlı bir R tabanlı araç olup, betimsel analiz, ağ (network) analizi ve tematik haritalama işlevlerini entegre biçimde yürütmektedir. Çalışmada kullanılan veriler, Web of Science ve Scopus veri tabanından dışa aktarılmış ve iki veri tabanından elde edilen veriler program içerisinde birleştirilmiştir. Daha sonra biblioshiny() fonksiyonu aracılığıyla analiz edilmiştir. Bibliyometrik analiz yöntemi bilimsel literatürün sistematik, nesnel ve tekrarlanabilir biçimde incelenmesini sağlaması bakımından son derece güçlü bir analiz aracıdır denilebilir. Geleneksel nitel incelemeler, araştırma alanının yalnızca sınırlı bir kısmına odaklanabilirken; bibliyometrik analiz, çok sayıdaki yayını istatistiksel olarak değerlendirerek araştırma alanının

genel yapısını, eğilimlerini ve etki ağlarını bütüncül biçimde ortaya koymaktadır. Bibliometrix, R tabanlı açık kaynak kodlu bir yazılım olduğundan, şeffaf, veri temelli ve yeniden üretilebilir sonuçlar sunmaktadır (Aria ve Cuccurullo, 2017). Ayrıca, atıf ağları, ortak yazarlık ilişkileri ve tematik haritalar üzerinden alandaki entelektüel yapının, temel temaların ve gelişim yönlerinin belirlenmesine olanak tanımaktadır. Bu yönüyle, bibliyometrik analiz hem metodolojik güvenilirlik hem de görsel ve istatistiksel derinlik açısından literatür taramalarına güçlü bir tamamlayıcı nitelik kazandırmaktadır.

4. BULGULAR

Çalışma bağlamında Scopus ve Web of Science veri tabanlarında “women’s film festival” or “feminist film festival” or “female film festival” or “film festivals by women” or “festivals of women films” or “festivals of woman’s films” or “gender film festivals” or “festivals of women filmmakers” anahtar kelimeleriyle tarama yapılmış ve toplamda 55 çalışmaya ulaşılmıştır. Bu veriler Rstudio programındaki Bibliometrix yazılımı kullanılarak raporlaştırılmıştır.

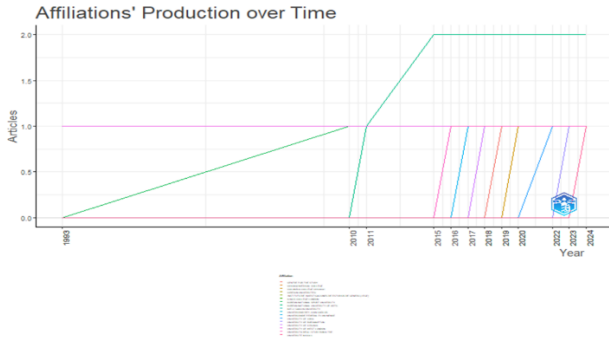
Şekil 1. Yıllık Bilimsel Üretim

Yıllık bilimsel üretim grafiği, kadın film festivalleri literatürünün dalgalı bir gelişim çizgisi izlediğini ortaya koymaktadır. 1990’ların başında sınırlı bir üretim görülmektedir. İlerleyen yıllarda uzun bir durgunluk dönemi yaşanmaktadır. Bu kopukluk, konunun akademik litera-

türde süreklilik kazanmakta zorlandığını göstermektedir denilebilir. Bunun yanı sıra sık sık duran dönemlerle devam ettiği görülen grafik göz önünde bulundurulduğunda dönemsel, toplumsal veya kültürel tartışmalara bağlı olarak yeniden görünür hale geldiğini düşündürmektedir. 2010 sonrası dönemde yayın sayısında belirgin bir artış eğilimi gözlenmektedir. Özellikle 2015 sonrasında üretimin görece istikrarlı hale gelmesi, feminist film çalışmaları, toplumsal cinsiyet ve kültürel temsillerin akademide daha merkezi bir konuma yerleşmesiyle ilişkilendirilebilir. Ancak buna rağmen yıllık yayın sayılarının hâlâ düşük düzeylerde seyretmesi, alanın nicel olarak sınırlı fakat tematik olarak yoğun bir literatüre sahip olduğunu göstermektedir.

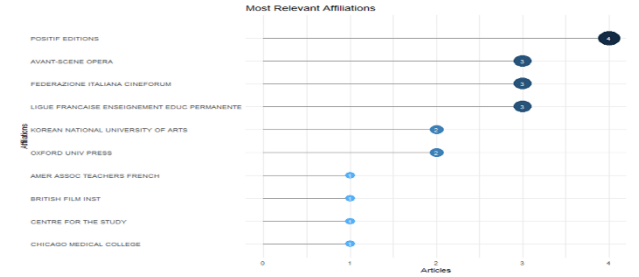
Şekil 2. Zaman İçinde Kurumlara Göre Bilimsel Üretim

Bu grafik, kadın film festivalleri alanındaki akademik üretimin belirli kurumlar etrafında parçalı ve düzensiz bir biçimde geliştiğini göstermektedir. Erken dönemlerde (1990'lar ve 2000'lerin başı) kurumsal katkıların oldukça sınırlı olduğu, belirli üniversite veya yayıncıların alanda sürekli bir üretim hattı oluşturmadığı görülmektedir. Bu durum, kadın film festivallerinin uzun süre boyunca ana akım film çalışmaları veya kültürel çalışmalar literatürünün marjinal bir alt başlığı olarak ele alındığını düşündürmektedir.

2010 sonrasında ise bazı kurumların üretiminde artış ve süreklilik gözlenmektedir. Ancak bu artış, geniş tabanlı bir kurumsallaşmadan ziyade, belirli merkezlerin veya yayınevlerinin dönemsel ilgisi ile açıklanabilir görünmektedir. Kurumsal üretimdeki bu sınırlı yoğunlaşma, alanın henüz güçlü bir akademik çekirdek oluşturmadığına ve araştırmaların çoğunlukla bireysel araştırmacı inisiyatifleri veya proje bazlı çalışmalar üzerinden ilerlediğine işaret ediyor olabilir.

Şekil 3. En İlgili Kaynaklar

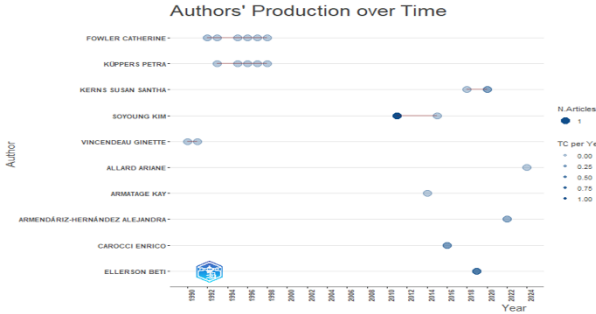

Bulgular, alandaki akademik üretimin belirli kurum ve yayıncılar etrafında sınırlı bir yoğunlaşma sergilediğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, Positif Editions en yüksek yayın sayısına sahip kurum olarak öne çıkmaktadır. Bunu Avant-Scène Opéra, Federazione Italiana Cineforum ve Ligue Française de l'Enseignement – Éducation Permanente izlemektedir. Söz konusu kurumların toplam yayın sayıları, alanın üretim hacminin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Orta düzeyde üretim gerçekleştiren kurumlar arasında Korean National University of Arts ve Oxford University Press yer almaktadır. Bu kurumların katkılarının, yüksek üretim yapan kurumlara kıyasla daha sınırlı olmakla birlikte, alandaki akademik çeşitliliğe katkı sunduğu görülmektedir. Diğer kurum ve yayıncıların büyük çoğunluğunun ise kadın film festivallerine ilişkin akademik üretime tekil yayınlarla katkı sağladığı belirlenmiştir. Bu durum, kadın film festivallerinin doğası gereği akademi ile kültürel pratikler arasında konumlandığını göstermektedir.

Bununla birlikte, kurum sayısının sınırlı olması ve üretimin birkaç merkez etrafında yoğunlaşması, diğer verilerle beraber de düşünüldüğünde, alanın henüz güçlü bir akademik ağ yapısına sahip olmadığını düşündürmektedir. Bu durum, kadın film festivalleri çalışmalarının daha çok disiplinlerarası ve dağınık bir bilgi üretim süreci üzerinden ilerlediğini göstermektedir.

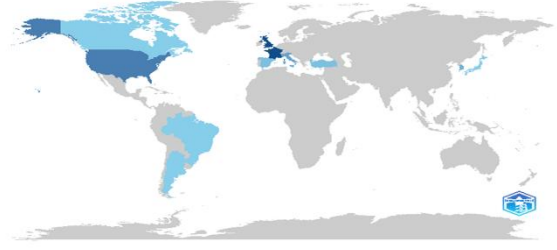
Şekil 4. Yazarların Zaman İçindeki Üretimi

Yazar üretim grafiği, kadın film festivalleri alanında çekirdek bir yazar grubunun bulunduğu işaret etmektedir. Ancak bu grubun sayıca oldukça sınırlı olduğunu da göstermektedir. Bazı yazarların belirli dönemlerde arka arkaya yayınlar yaptığı, fakat bu üretimin uzun vadeli ve sürekli bir akademik hat oluşturmadığı dikkat çekmektedir. Bu durum, alanın bireysel uzmanlıklar üzerinden ilerlediğini ve kurumsallaşmış araştırma ekiplerinin sınırlı olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca birçok yazarın literatüre yalnızca tekil katkılar sunduğu görülmektedir. Bu bulgu, kadın film festivallerinin sıklıkla daha geniş tematik çalışmaların (örneğin feminist sinema, ulusal sinema, kültürel politika) bir alt başlığı olarak ele alındığını düşündürmektedir. Dolayısıyla alan, derinleşmiş bir uzmanlaşmadan ziyade farklı disiplinlerden araştırmacıların ilgileri doğrultusunda şekillenmektedir denilebilir.

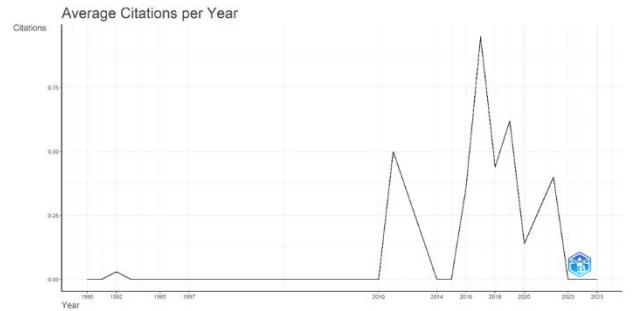
Şekil 5. Zaman İçinde Ülkelere Göre Üretim

Country Scientific Production

Ülke bazlı üretim grafiği, kadın film festivalleri araştırmalarının coğrafi olarak sınırlı fakat zamanla çeşitlenen bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Erken dönemlerde üretimin ağırlıklı olarak birkaç Batı ülkesinde yoğunlaştığı, özellikle Avrupa ve Kuzey Amerika merkezli bir literatür olduğu görülmektedir. Bu durum, film festivalleri çalışmalarının genel olarak Batı merkezli akademik geleneklerden beslendiğini göstermektedir. 2015 sonrasında ise farklı ülkelerin literatüre dâhil olmaya başladığı görülmektedir. Bu çeşitlenme, kadın film festivallerinin küresel ölçekte artan görünürlüğü ve ulusötesi kültürel ağlar içindeki rolüyle ilişkilendirilebilir. Ancak yine de üretim yoğunluğunun belirli ülkelerde toplandığı, küresel Güney'in literatürde görece sınırlı temsil edildiği söylenebilir. Bu durum, gelecekte karşılaştırmalı ve bölgesel çalışmalara duyulan ihtiyacı da ortaya koymaktadır.

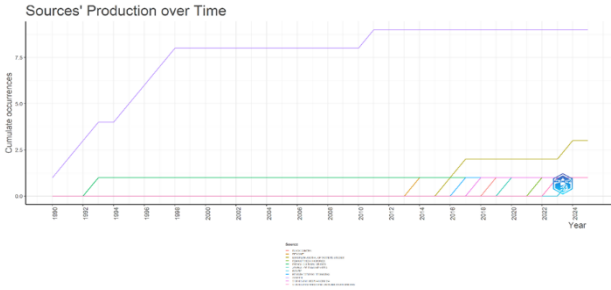
Şekil 6. Yıllara Göre Ortalama Atıf Sayısı

En çok atıf alan çalışmaların sınırlı sayıda olması, alanın niş metinler etrafında şekillendiğini göstermektedir. Özellikle belirli yıllarda yayımlanan bazı çalışmaların açık ara daha fazla atıf

aldığı görülmektedir. Bu durum, kadın film festivallerine ilişkin teorik çerçevenin büyük ölçüde birkaç temel metin üzerinden inşa edildiğini düşündürmektedir. Dolayısıyla bu veriler bir arada düşünüldüğünde de kadın film festivallerinin genellikle tek başına bir araştırma nesnesi olmaktan ziyade akademik literatürde örnek olay (case study) veya destekleyici bir analitik çerçeve olarak konumlandığı söylenebilir.

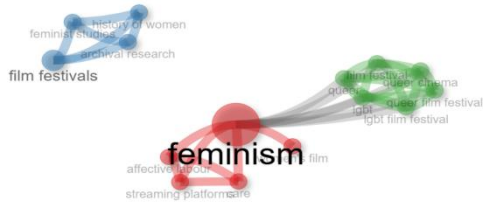
Şekil 7. Kaynakların Zaman İçindeki Üretimi

Kaynak bazlı üretim grafiği, kadın film festivallerine ilişkin çalışmaların belirli dergilerde ve yayın platformlarında yoğunlaştığını göstermektedir. Özellikle feminist medya ve film çalışmaları odaklı dergilerin bu alanda öncü bir rol üstlendiği görülmektedir. Bu durum, konunun ana akım film dergilerinden ziyade tematik ve eleştirel yayın mecralarında kendine yer bulduğunu göstermektedir. Zaman içinde kaynak çeşitliliğinde sınırlı bir artış gözlenirse de üretimin belirli dergilerde yoğunlaşması alanın yayın ekosisteminin dar olduğunu düşündürmektedir. Bulgular, Screen dergisinin incelenen dönem boyunca alandaki en yüksek kümülatif yayın sayısına sahip kaynak olduğunu ortaya koymaktadır. Screen'de yayımlanan çalışmaların sayısı 1990 yılında 1 iken, 1990'lı yıllar boyunca düzenli bir artış göstererek 1998 yılında 8'e ulaşmış; 1999–2010 yılları arasında ise bu sayı sabit kalmıştır. 2011 yılında yayın sayısının 9'a yükseldiği ve 2025 yılına kadar bu düzeyde korunduğu görülmektedir. Aynı

dönemde European Journal of Women's Studies'in kadın film festivallerine ilişkin yayınlara daha geç bir tarihte katkı sunmaya başladığı belirlenmiştir. Bu dergide ilk yayınların 2016 yılında ortaya çıktığı; kümülatif yayın sayısının 2024 yılı itibarıyla 3'e ulaştığı görülmektedir. Diğer dergilerin büyük çoğunluğunda ise kadın film festivallerine ilişkin yayınların tekil veya sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. French Cultural Studies'te 1993 yılından itibaren tek bir yayımla başlayan katkının uzun yıllar boyunca değişmediği; Descant, Black Camera, Journal of Film and Video, Revista Estudos Feministas, Studies in European Cinema ve Studies in Spanish and Latin American Cinemas gibi dergilerin ise alana görece geç dönemlerde ve sınırlı sayıda yayımla dâhil olduğu belirlenmiştir. Özellikle 2018 sonrasında bu dergilerin kümülatif üretimlerinde artış gözlenmekle birlikte, her birinin toplam yayın sayısının 1 ile sınırlı kaldığı dikkat çekmektedir. Bununla birlikte, bu dergilerdeki yayınların çoğunlukla tekil ya da sınırlı sayıda olduğu ve üretimlerinin düşük düzeyde kaldığı görülmektedir. Kadın film festivallerine ilişkin akademik yayınların zaman içerisinde artış gösterdiği; ancak üretimin büyük ölçüde belirli dergiler etrafında yoğunlaştığı ve çok sayıda akademik kaynağa yayılan sürekli bir üretim hattının henüz oluşmadığı belirlenmiştir. Bu durum, kadın film festivalleri araştırmalarının daha geniş sinema ve kültür çalışmaları dergilerine entegre edilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

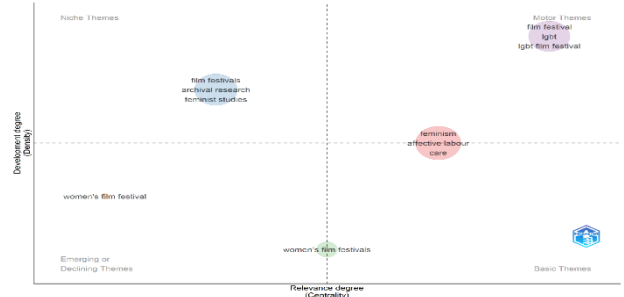
Şekil 8. Bir Arada Kullanılan Anahtar Kelimeler

Bir arada kullanılan anahtar kelimelere yönelik analiz, kadın film festivalleri literatüründe kavramlar arasındaki ilişkisel yapıyı ve tematik kümelenmeleri ortaya koymaktadır. Ağın merkezinde yer alan ‘feminism’ anahtar kelimesi en yüksek bağlantı sayısına sahip olmasıyla alanın kuramsal omurgasını oluşturmaktadır. Bu bulgu, kadın film festivallerinin akademik çalışmalarda yalnızca kültürel ya da sanatsal etkinlikler olarak değil, feminist teori, toplumsal cinsiyet politikaları ve eleştirel kültürel çalışmalar bağlamında ele alındığını göstermektedir. Feminizmin merkezi konumu, literatürün normatif olmayan, eleştirel ve politik bir perspektifle şekillendiğine işaret etmektedir. Ağ yapısı içerisinde “queer cinema”, “queer film festival”, “LGBT”ve “LGBT film festival” anahtar kelimelerinin oluşturduğu kümenin hem kendi içinde yoğun bağlantılar kurduğu hem de feminizm ile güçlü biçimde ilişkilendiği görülmektedir. Bu durum, queer film festivallerinin kadın film festivalleri literatüründe giderek kurumsallaşan ve özerk bir alt araştırma alanı haline geldiğini düşündürmektedir. Buna karşılık “archival research”, “history of women”ve “feminist studies” anahtar kelimelerinin yer aldığı küme, tarihsel temelli çalışmaların daha sınırlı ancak derinlikli bir araştırma hattı oluşturduğunu göstermektedir. Ayrıca “affective labour”, “care”ve “streaming platforms” gibi kavramların feminizm merkezli ancak görece daha küçük düğümler hâlinde konumlanması, alanın

dijitalleşme, emek ve bakım politikaları gibi çağdaş tartışmalara doğru genişlemekte olduğuna işaret etmektedir.

Şekil 9. Tematik Harita

Tematik harita analizi, kadın film festivalleri literatüründeki temaların merkezilik (relevance degree) ve yoğunluk (development degree) düzeylerine göre konumlanışını ortaya koymaktadır. Haritanın motor temalar bölgesinde yer alan “film festival”, “LGBT”ve “LGBT film festival” anahtar kelimeleri, bu temaların hem alanın genelinde yüksek bir merkezilik taşıdığını hem de kendi içlerinde güçlü biçimde gelişmiş olduklarını göstermektedir. Bu bulgu, LGBT film festivallerinin literatürde yalnızca sık çalışılan bir konu değil, aynı zamanda alanın yönünü belirleyen ve araştırma gündemini sürükleyen temel bir dinamik haline geldiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla queer ve LGBT odaklı çalışmaların, kadın film festivalleri literatürünün güncel üretiminde belirleyici bir rol üstlendiği söylenebilir. Haritanın temel temalar alanında konumlanan “feminism”, “affective labour”ve “care” anahtar kelimeleri görece daha düşük yoğunluk düzeyleriyle dikkat çekmektedir. Bu durum, feminizmin alan için vazgeçilmez bir kuramsal çerçeve sunduğunu ancak hâlâ yeni kavramlar ve perspektiflerle genişlemeye açık olduğunu göstermektedir. Buna karşılık niş temalar alanında yer alan “archival research”, “feminist studies”ve “film festivals” kümesi, metodolojik olarak gelişmiş olmasına karşın

alanın genel yönelimleriyle sınırlı düzeyde ilişkilenen çalışmaların varlığına işaret etmektedir. “Women’s film festival”ve “women’s film festivals” anahtar kelimelerinin ise ortaya çıkan ya da zayıflayan temalar bölgesinde yer alması, bu kavramların güncel literatürde yerini daha kapsayıcı, kesişimsel ve politik kavramsallaştırmalara bıraktığını düşündürmektedir denilebilir.

5. SONUÇ

Kadın film festivalleri, kadınların ana akım sinemada yetersiz ve yanlış temsil edilmesine doğrudan bir yanıt olarak ortaya çıkmış, feminist idealleri gerçekleştirmek ve ataerkil normlara meydan okumak için elzem platformlar olarak varlığını sürdürmektedir. Kadın film festivalleri Mohanty’nin (2003) ulusötesi feminizm olarak tanımladığı şeyi somutlaştırmaktadır: Küresel bağlamlardaki yapısal eşitsizlikleri kabul ederken homojenleştirici ‘kadın’ kavramına direnen bir çerçeve. Dolayısıyla, kadın film festivalleri dünya çapında feminist film kültürünü güçlendiren bir ağıın düğümleri olarak işlev görmektedir. Kadın film festivalleri sanatsal işlevlerinin yanı sıra söylemsel ve aktivist alanlar olarak da işlev görmektedir. Bu festivaller, kadın film yapımcılarına, yönetmenlere izleyiciyle buluşma olanağı sunmakta ve toplumsal cinsiyet konularında eleştirel diyaloglar için alternatif bir alan sağlayarak daha kapsayıcı ve eşitlikçi bir film endüstrisinin oluşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Kadın film festivallerinin yükselişinin, 1960’lar ve 1970’lerdeki ikinci dalga feminist hareketle ayrılmaz bir şekilde bağlantılı olduğu ifade edilebilir. Feministler kültürel kurumları eleştirel bir şekilde analiz etmeye başladıklarında, sinemayı toplumsal cinsiyet kalıplarını pekiştirmek ve kadınların seslerini marjinalleştirmek için güçlü bir araç olarak tanımlamışlardır (Johnston, 1973). Ana

akım film üretimi büyük ölçüde erkek egemen bir alandır ve kadınlar kamera önünde, genellikle erkek bakışının nesneleri olarak rollere indirgenmiştir (Mulvey, 1975). Bu dışlanmaya tepki olarak feminist akademisyenler ve aktivistler, kadınların kendi çalışmalarını yaratabilecekleri, gösterebilecekleri ve tartışabilecekleri alternatif alanlar yaratmaya çalışmışlardır. Feminizm, bu festivallerde gösterilen filmler için teorik ve pratik bir temel sağlamıştır. 1970’lerde ortaya çıkan feminist film teorisi, erkek bakışı ve toplumsal cinsiyetin sosyal inşası gibi anahtar kavramları ortaya atarak festivallerin programlamaya çalıştığı film türlerine yön vermiştir (Mulvey, 1975). İlk festivaller, egemen sinema anlatısı geleneklerine meydan okuyan, kadınların ortak deneyimlerini araştıran ve alternatif temsil stratejileri sunan filmlere öncelik vermiştir. Örneğin festivaller, ana akım dağıtımcılar tarafından genellikle göz ardı edilen türler olan kadın belgesellerini ve deneysel filmleri desteklemiştir. Bu festivaller, kadınları merkeze alan ve geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini yapıbozuma uğratan sinema anlatıları için bir platform oluşturarak başlı başına bir aktivizm biçimine dönüşmüştür denilebilir. Bu bilinçli küratörlük sadece bu filmler için bir platform sağlamakla kalmamış aynı zamanda kadın merkezli sinemaya yönelik güçlü bir pazar ve ilgi olduğunu kanıtlayarak bu filmler için özel bir izleyici kitlesi de oluşturmuştur. Kadın film festivalleri, film gösterimlerinin ötesinde, toplumsal cinsiyet eşitliği adına karşılıklı eleştirel diyalogların yer aldığı güvenli alanlar haline gelmiştir. Film yapımcılarını, eleştirmenleri, akademisyenleri ve izleyicileri diyalog ve kolektif eylemde bulunmak üzere bir araya getirmiştir. Bu topluluk duygusu, dayanışmayı ve ortak deneyimin gücünü vurgulayan feminist ilkelerin doğrudan bir sonucu olarak düşünülebilir. Bu festivallerdeki

paneller, atölye çalışmaları ve ağ kurma etkinlikleri, film endüstrisinde cinsiyet eşitliği, farklı kadın kimliklerinin temsili ve kadın film yapımcılarının karşılaştığı zorluklar gibi konularda tartışmaları kolaylaştırmıştır. Kadın yönetmenlerle yapılan görüşmelere göre, bu festivaller kadın sinema emekçilerine sektörde erişilmesi zor olan mentorluk ve profesyonel fırsatlar sağlamaktadır (Lippard, 1980). Bu destekleyici ortam, birçok kadın film yapımcısının yaşadığı dışlanmaya karşı kolektif sesleri güçlendirmektedir. Butler'ın (1990) bize hatırlattığı gibi, toplumsal cinsiyet kimlikleri ve temsilleri inşa edilir ve edimseldir, kültürel söylemler tarafından şekillendirilir. Kadın film festivalleri, kadınlara egemen sinema kodlarını sorgulamak ve ataerkil normlara direnen alternatif görsel anlatılar tasavvur etmek için alternatif, güvenli bir mekân gibidir. Üstelik festivaller genellikle aktivist örgütlerle iş birliği yaparak kültürel üretimi toplumsal cinsiyet eşitliği için verilen daha geniş çaplı mücadelelerle bir araya getirmektedir (Fischer, 2016). Sanat ve aktivizmin bu birleşimi, bu tür festivallerin hem kültürel eleştiri hem de toplumsal değişim alanları olarak feminist kimliğin altını çizmektedir. Uluslararası kadın film festivalleri küresel sinemada önemli feminist alanları temsil etmektedir. Ana akım endüstri dışlayıcı pratikleri yeniden üretmeye devam ettiği sürece, uluslararası kadın film festivalleri alternatif ve dirençli film kültürlerini sürdüren temel feminist alanlar olarak kalacaktır.

Bu bibliyometrik çalışma, kadın film festivallerine ilişkin akademik literatürün tarihsel gelişimini, tematik yönelimlerini ve yapısal özelliklerini ortaya koymaktadır. Bulgular, alanın 1990'lı yıllardan itibaren kesintili ve dalgalı bir gelişim seyri izlediğini, uzun süreli durgunluk dönemlerinin ardından

özellikle 2010 sonrasında görece bir ivme kazandığını göstermektedir. Ancak bu artışa rağmen yıllık yayın sayılarının sınırlı düzeylerde kalması, kadın film festivallerinin günümüzde hâlâ nicel açıdan dar bir literatür içinde ele alındığını ortaya koymaktadır. Kurumsal ve yazar temelli analizler, alanın güçlü ve süreklilik arz eden bir akademik çekirdek oluşturmakta zorlandığını; üretimin çoğunlukla bireysel araştırmacı girişimleri ve dönemsel akademik ilgiler doğrultusunda şekillendiğini göstermektedir. Tematik analizler, literatürün kuramsal omurgasının feminizm etrafında kurulduğunu ve kadın film festivallerinin ağırlıklı olarak feminist teori, toplumsal cinsiyet politikaları ve eleştirel kültürel çalışmalar bağlamında ele alındığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, queer ve LGBT odaklı film festivallerinin alanın en dinamik ve kurumsallaşmış alt başlığı haline geldiği görülmektedir. Tematik harita sonuçları, queer ve LGBT film festivallerinin literatürde motor tema işlevi gördüğünü; buna karşılık kadın film festivallerinin daha genel bir kavramsallaştırma olmaktan çıkarak kesişimsel, politik ve tematik olarak farklılaşan yaklaşımlar içinde yeniden tanımlandığını düşündürmektedir. Tarihsel çalışmaların metodolojik açıdan derinlikli olmakla birlikte literatürün genel yönelimleri üzerinde sınırlı bir etkiye sahip olduğu da dikkat çekmektedir. Sonuç olarak, kadın film festivalleri literatürü tematik açıdan zengin ve kuramsal olarak eleştirel bir yere sahiptir. Fakat yapısal açıdan parçalı bir görünüm sergilemektedir. Bulgular, alanın gelecekte daha güçlü bir kurumsallaşma, disiplinlerarası işbirlikleri ve karşılaştırmalı çalışmalarla genişleme potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir. Özellikle dijital platformların kadın film festivalleri çalışmalarına daha fazla dâhil edilmesi, alanın hem coğrafi hem de

kavramsal sınırlarını genişletebilecek önemli araştırma yönelimleri olarak öne çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

Akari, N. (2016). Türk sinemasında kadının temsilinde alternatif bir mecra olarak uluslararası gezici Filmmor kadın filmleri festivali [Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi].

Akgül, B. (2019). Feminist kuram perspektifinden “kadın filmi” olgusu: Türkiye’deki kadın film festivalleri örneği [Yüksek lisans tezi, Ordu Üniversitesi].

Aria, M., & Cuccurullo, C. (2017). bibliometrix: An R-tool for comprehensive science mapping analysis. *Journal of Informetrics*, 11(4), 959–975. <https://doi.org/10.1016/j.joi.2017.08.007>

Barlow, M. M. (2003). Feminism 101: The New York Women’s Video Festival, 1972–1980. *Camera Obscura*, 18(3), 2–39.

Butler, J. (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. Routledge.

Carocci, E. (2016). A counterpublic sphere? Women’s film festivals and the case of Films de Femmes. *European Journal of Women’s Studies*, 23(4), 447–453.

Damiens, A. (2020). Film festivals of the 1970s and the subject of feminist film studies: Collaborations and regimes of knowledge production. *Journal of Film and Video*, 72(1), 21–32.

de Valck, M. (2007). *Film festivals: From European geopolitics to global cinephilia*. Amsterdam University Press.

de Valck, M., Kredell, B., & Loist, S. (Eds.). (2016). *Film festivals: History, theory, method, practice*. Routledge.

Elsaesser, T. (2019). *European cinema and continental philosophy: Film as thought experiment*. Bloomsbury Publishing.

FIAPF. (2023). International Federation of Film Producers Associations. <https://www.fiapf.org>

Film Detail. (2008, November 23). Cahiers du Cinéma’s 100 greatest films. <http://www.filmdetail.com/2008/11/23/cahiers-du-cinemas-100-greatest-films/>

Film Festival Research Network. (2025). Women’s film festivals. <http://www.filmfestivalresearch.org/index.php/frn-bibliography/9-specialized-film-festivals/9-1-identity-based-festivals/9-1-2-womens-film-festivals/>

Fischer, L. (2016). Feminism, cinema, and film criticism. In C. Lucia, R. Grundman, & A. Simon (Eds.), *American film history: Selected readings, 1960 to the present* (Vol. II, pp. 223–240). Wiley-Blackwell.

Johnston, C. (1973). Women’s cinema as counter-cinema. In *Notes on women’s cinema* (pp. 24–32). Screen.

Kadın Yönetmenler Festivali. (2024). Basında UKYF.

<https://kadinyonetmenlerfestivali.com.tr/haberler/kyf24/basinda-ukyf>

Lippard, L. R. (1980). Sweeping exchanges: the contribution of feminism to the art of the 1970s. *Art Journal*, 40(1-2), 362-365.

Loist, S., & de Valck, M. (2010). Film festivals/film festival research: Thematic, annotated bibliography. <https://publish.fid-media.de/server/api/core/bitstreams/b912757f-7f84-4f33-8847-e6a807582763/content>

McGill, H. (2011). Film festivals: A view from the inside. *Screen*, 52(2), 280–285.

Mohanty, C. T. (2003). *Feminism without borders: Decolonizing theory, practicing solidarity*. Duke University Press.

Mulvey, L. (1975). Visual pleasure and narrative cinema. *Screen*, 16(3), 6–18.

Quinn, B. (2005). Arts festivals and the city. *Urban Studies*, 42(5–6), 927–943. <https://doi.org/10.1080/00420980500107250>

Rich, B. R. (1998). *Chick flicks: Theories and memories of the feminist film movement*. Duke University Press.

Rüling, C.-C., & Pedersen, J. S. (2010). Film festival research from an organizational studies perspective. *Scandinavian Journal of Management*, 26(3), 318–323.

Uçan Süpürge Vakfı. (2023). Biz kimiz? <https://ucansupurge.org.tr/hakkimizda/biz-kimiz/>

Wong, C. H. Y. (2011). *Film festivals: Culture, people, and power on the global screen*. Rutgers University Press.

Women Over 50 Film Festival. (2025). <https://wofff.co.uk/>